

IX.

Lidt om Danmarks Forbindelse med den tyske Menighed i Smyrna.

Af *P. S. Vig.* Luck, Wisconsin.

Smyrna, den gamle kristne Stad på Lilleasiens Kyst, har særlig Interesse for os Dnske derved, at den til en Tid har været Opholdsstedet for to, hver på sin Måde merkelige danske Mænd, nemlig for det 18de Århundredes Vedkommende for den senere så bekjendte Konfessionarius og Hofpræst, Christian Bastholm, og for det 19de Århundredes Vedkommende for den bekjendte Højskolemand og Folkevækker Kristen M. Kold. Det var, som bekjendt, i Smyrna, at Bastholm skrev sin hule »Lovtale over Messios«, og det var vistnok også der, at det første Udkast til den i Danmark senere så vel kjendte »Balles Lærebog« blev til. Til Brug for Menigheden i Smyrna skrev Bastholm nemlig en kort Forklaring over Luthers Katekismus, »for hvilken Dristighed han af Missionskollegiet fik en meget alvorlig Irettesættelse, uden dog desuagtet at indsende Bogen til Censur; det var ham nok, at Kirkeforstanderne billigede den«, siger Jens Møller¹⁾.

¹⁾ Theol. Bibliothek 16de Bind. Pag. 297.

Ifølge »Glaubwürdige Nachrichten von dem türkischen Reiche und seiner neuesten Religions- und Statsverfassung nebst der Beschreibung eines zu Smyrnen errichteten evangelischen Kirchenwesens von Christoph Wilh. Lüdecke, vormaligen Prediger des hochpreiszligen dänischen Missionscollegii und neunjårigen Pastor der evangelischen Gemeinde zu Smyrnen, jetzt Pastor an der Catharinenkirche zu Magdeburg« (Leipzig 1770), af hvilken Bog C. W. F. Walch i sin »Neueste Religionsgeschichte« (1 Bind, Pag. 295 flg.) har givet et Udtog, blev den tyske Menighed i Smyrna til på følgende Måde. — Før 1750 fandtes der kun få evangeliske Protestanter i denne Handelsstad. Men fra nævnte År bragte de nordiske Nationers tiltagende Skibsfart mange fremmede til Byen. Før 1756 havde de tyske Protestanter ikke nogen fælles Gudstjeneste, men i hint År kom den bekjendte Jødemissionær Stephan Schultz fra Halle på sine Rejser til Smyrna, hvem man gav Fuldmagt til at sende en Præst til Staden. Først i 1758 lykkedes det Schultz at finde en dertil villig og skikket Mand i C. W. Lüdecke, dengang Student i Halle. Lüdecke forlod Halle den 3. Novbr. 1758, blev i December s. A. ordineret i Augsburg af Samuel Urlsperger, og ankom den 19de April 1759 til Smyrna som den første lutherske Præst. Han måtte prædike i private Huse, siden dog i en dertil indviet Forsamlingssal. For at kunne undervise Ungdommen måtte han lære Nygræsk; først ad den Vej nåede han at lære dem Tysk. — Det velbegyndte Arbejde truedes dog med Standsning; thi en af dem, som havde bidraget mest til Præstens Underhold, forlod Byen, og man var klar over, at Menigheden ikke kunde bestå uden Hjælp udefra.

Den henvendte sig desangående til den evangeliske Menighed i Amsterdam, men fik intet Svar. En Henvendelse til det hamburgske Ministerium fik samme Udfald. Da rådede en dansk Kjøbmand, Munk, der skulde rejse fra Konstantinopel til Kjøbenhavn, Menigheden til at sende et Bønskrift til Missionskollegiet i Danmark. Derom enedes

man, og overgav Munk følgende Skrivelse, dateret den 15de April 1761:

„Die vortrefliche Gesellschaft, wavon Sie, höchstzuverehrende Herren, durch die göttliche Vorsehung und die weise Verordnung Sr. Maj. des Königs von Dänemark, Vorsitz und Glieder sind, ist in unsern Zeiten zn vielem Segen unter den Christen, und zu einem herrlichen Vorthelle unter den Heiden bekannt geworden; und man muss nothwendig erfreuet werden, wenn man so wol in den malabarischen Missions- als auch andern privat und öffentlichen Berichten die rühmlichen Bemühungen lieset, die sie aus Liebe zu dem groszen Oberhaupte der christlichen Kirche anwenden, sein Reich in den Gemüthern der Gläubigen zu befestigen, und in den Herzen der Ungläubigen aufzurichten. Es ist uns zwar nicht unbekannt, dass sich nach der Einrichtung Ihres Collegii ihre Sorgfalt hauptsächlich über die Heiden ausbreitet, doch aber vermuthen wir mit Rechte, dass sich solche auch auf diejenigen erstrecke, die zwar schon von ihren Eltern Christen sind, aber dem ohnerachtet doch in ihrem ganzen Leben die Verkündigung des Wortes Christi und des Antheils seiner Sacramente nöthig haben. Dieser letzte Fall findet sich bei uns, den sich hier aufhaltenden Bekennern des evangelischen Glaubens, die wir zwar seit zwei Jahren mit Endes-unterschriebenem Lehrer versehen sind, auch solchen mit den Kirchenanstalten aus unsern Mitteln und den von den Seeletüten, auch andern Personen eingerichteten Beisteuern bisher untherhalten haben, jedoch, wofern uns nicht von andern Orten Hülfe geleistet würde, an die fernere Fortsetzung unsers Kirchenwesens gehindert werden dürften, da der eine Vorsteher, der ein ansehnliches zu den Umkosten beigetragen hat, von hir weggeht. Zu dem Ende haben wir vor einigen Monaten an Sr. Maj. hochbestellten Gesandten zu Constantinopel, Herrn von Gähler¹⁾, ein Bittschreiben ergehen lassen, und dieser Minister hat solches sehr geneigt aufgenommen, auch uns versichert, dass er schon

¹⁾ Sigismund Wilh. von G., senere Overpræsident i Altona, var fra 1757 Envoyé extraordinaire i Konstantinopel. Se Dansk biogr. Lexikon VI, 424.

deswegen in Dännemark die nöthigen Vorstellungen gethan habe. Wir schmeicheln uns, dass Sie unsere gehorsamste Bitte mit eben solcher Geneigtheit aufnehmen, und was Sie zu unserm Besten, es sei nun auf welche Weise es wolle, auszuwirken im Stande sind, nicht unterlassen werden. Wir vereinigen uns mit allen redlichen Christen, den hochansehnlichen Gliedern einer so ruhmvollen Gesellschaft allen göttlichen Segen zu Ihren heiligen Geschäften anzuwünschen, und bezeugen unsere Denenselben und Dero Verdiensten schuldige Ehrfurcht, indem wir uns nennen (etc.).

Den 12te August 1761 kom der Svar fra Missionskollegiet i Kjøbenhavn, der tilstod den lille Menighed mere, end man havde turdet vente: i Stedet for et Bidrag en Gang for alle, tilstod man den årlig 400 Rigsdaler dansk Courant og tilstillede Pastor Lüdecke et Kaldsbrev fra den danske Konge, der tilsikrede ham nævnte Sum på 3 År og lovede ham derefter videre Befordring.

I Året 1763 samledes der i Fristaden Danzig ikke mindre end 26000 Gylden til Menigheden i Smyrna, hvoraf der hvert År til Påske udbetaltes 1000 Gylden, medens Resten deponeredes i Danzig til 4 pr. C. Det mærkelige ved nævnte store Kollekt var, at ikke blot lutherske, men også reformerte, ja Mennonitter og romersk-katholske havde givet deres Bidrag til den. Den 6te August s. Å. ødelagdes Kapellet i Smyrna ved Ildebrand. Hertil kom, at med Frederik d. 5tes Død ophørte Bidragene fra Danmark. Pastor Lüdecke stiledede da et Bønsskrift til den unge danske Konge og lagde denne Kirken i Smyrna på Hjerte. Sammen hermed fulgte et Brev til Missionskollegiet, hvori der gjordes Rede for Menighedens daværende Tilstand. Herpå indløb mod Slutningen af Året 1767 det Svar, at den danske Konge fremdeles vilde understøtte Menigheden, og Missionskollegiet medsendte Forslag angaaende Kapellets Gjenopbyggelse, Indførelse af Kirketugt, samt billigede, at Pastor Lüdecke rejste til Europa. Snart efter valgtes en ny Præst i hans Sted. — Inden Lüdecke forlod Menigheden, ind-

viede han et nyt Kapel og fik indført en ny Menigheds- og Skoleordning. Kapellet indviedes 24. Dec. 1767 med stor Højtidelighed, hvori alle Protestanter i Byen toge Del.

Den 17de Maj 1768 ankom Mag. Bastholm til Smyrna efter en Rejse på 4 Måneder¹⁾. 8 Dage senere, på 1ste Påskedag, indsattes han af Lüdecke som Menighedens Præst. Ved Formiddagsgudstjenesten bleve to voksne Personer konfirmerede, og om Eftermiddagen foregik Indsættelsen ved en Prædiken af Lüdecke over Pauli Ord: »Så ere vi da Sendebud i Kristi Sted«, — Oplæsning af en Skrivelse tll Menigheden fra Missionskollegiet, Pastor Bastholms Kaldsbrev fra Kongen, Forpligtelse på de symbolske Bøger, Bøn og Formaning. — Efterat den nye Præst således var indsat, tog den gamle sin Afsked, idet han i Kirkeforstandernes og Forældrenes Nærværelse overgav Børnene til sin Efterfølger, Ilgeledes overrakte han denne Kirkens Bøger og Regnskab. Efterat han dernæst havde holdt Gudstjeneste, først på det italienske Sprog for alle, som vilde komme, samt, 1ste Søndag efter Påske, på Tysk, gik han den 28. April 1768 ombord, ledsaget af to protestantiske Præster, sit Kirkeråd samt en stor Menneskemængde, for at rejse til Kjøbenhavn. Det nåede han imidlertid ikke; thi på sin Rejse fra Marseille gennem Tyskland modtog han Kald til Kathrinekirken i Magdeburg, og med Missionskollegiets Billigelse tog han mod dette Kald.

Bastholm modtog Kaldelsen til Smyrna på Opfordring af Grev Otto Thott, så meget mere som »han måske ved at støde denne Mand for Hovedet kunde tillukke sig selv Vejen til al Befordring for Fremtiden«. — Ved Hjælp af den stoiske Filosofi holdt han ud i Smyrna de lovede 3 År og kom tilbage til Danmark i 1771.

¹⁾ Af Theol. Bibliothek XVI, 291 ses, at Bastholm allerede i 1764 opfordredes til at gå til Smyrna, altså ved Udløbet af de 3 År, for hvilke Lüdecke var kaldet. L. bestemte sig imidlertid til at blive. Der udgik nyt Kald til B. i Slutningen af 1767.